

INHOUD

Met de camper door Duitsland	5
Overzichtskaart	10
Legenda voor de routekaarten	11

Van Sleeswijk-Holstein naar Nedersaksen

ROUTE 1	
Groene kustroute	12
Van de kust van Nordfriesland via Hamburg langs de Elbe naar de Außenweser.	

ROUTE 2

Alte Salzstraße en Hanzeroute	30
Geheel in het teken van de Hanze van Lüneburg via Lübeck, Rostock en Stralsund naar Anklam.	

Nedersaksen en Saksen-Anhalt

ROUTE 3	
Route van de romaanse kunst	44
Naar de middeleeuwen: van Braunschweig door het Harzgebergte naar Magdeburg.	

Thüringen, Saksen en Beieren

ROUTE 4	
Klassikerstraße en Fürstenstraße der Wettiner	60
Op het spoor van dichters en vorsten tussen Bayreuth en Dresden.	

Nedersaksen, Noordrijn-Westfalen en Saksen

ROUTE 5	
Deutsche Märchenstraße	76
Van Hanau naar Bremen met uitstapjes over de Straße der Weserrenaissance en de Westfälische Mühlenstraße.	

Van Mecklenburg-Vorpommern naar Hessen

ROUTE 6	
Duitse Lanenroute	90
Veel natuur, aangename pauzes in het groen of even iets drinken in een gezellig dorpscafé.	

Noordrijn-Westfalen

ROUTE 7	
Route van de industriële cultuur	106
Door het land van de schachttorens en de schoorstenen met een levendig cultuurlandschap.	

ROUTE 8

Münsterland en Keulse Bocht	118
Rit door een historische streek, die de Romeinen al wisten te waarderen.	

Noordrijn-Westfalen, Hessen en Rijnland-Palts

ROUTE 9	
Sauerland, Siegerland en Lahntal	134
Bergen, groene dalen en stuwdammen – op naar een van de mooiste rivierdalen van Duitsland.	

ROUTE 10

Grote Eifelrondrit	146
Burchten, kerken en oude stadjes bezichtigen, fossielen verzamelen en wandelen over stille hoogvlaktes.	

*Rijnland-Palts, Hessen,
Baden-Württemberg, Beieren*

ROUTE 11

Langs Moezel, Rijn en Neckar 158
Indrukwekkende dalen, oude burchten, met wijngaarden beplante hellingen en schilderachtige wijnstadjes en -dorpen.

ROUTE 12

Nibelungen- en Siegfriedstraße 174
Langs middeleeuws aandoende stadjes tussen Worms en Lorsch op het spoor van Duitse sagen en legenden.

Baden-Württemberg en Beieren

ROUTE 13

Burggenstraße 186
Langs ontelbare burchten, kastelen en ruïnes tussen Mannheim en Bayreuth.

Baden-Württemberg

ROUTE 14

Oberschwäbische Barockstraße 200
Prachtige kastelen, kloosters en kerken in barokstijl tussen Donau, Bodensee en Iller.

ROUTE 15

Schwarzwaldroute 214
Donkere bossen, verstilde meertjes, romantische dalen – op reis op vier toeristische routes.

Rijnland-Palts en Baden-Württemberg

ROUTE 16

Deutsche en Badische Weinstraße 228
Genieten van de heerlijkheden van de wijngaarden van de Pfalz en Baden.

Baden-Württemberg en Beieren

ROUTE 17

Fränkische Bocksbeutelstraße 242
Een eldorado voor liefhebbers van mooie oude steden en fraaie en afwisselende natuur.

ROUTE 18

De Romantische Straße 252
Droomroute door prachtige landschappen en langs belangrijke cultuurmonumenten.

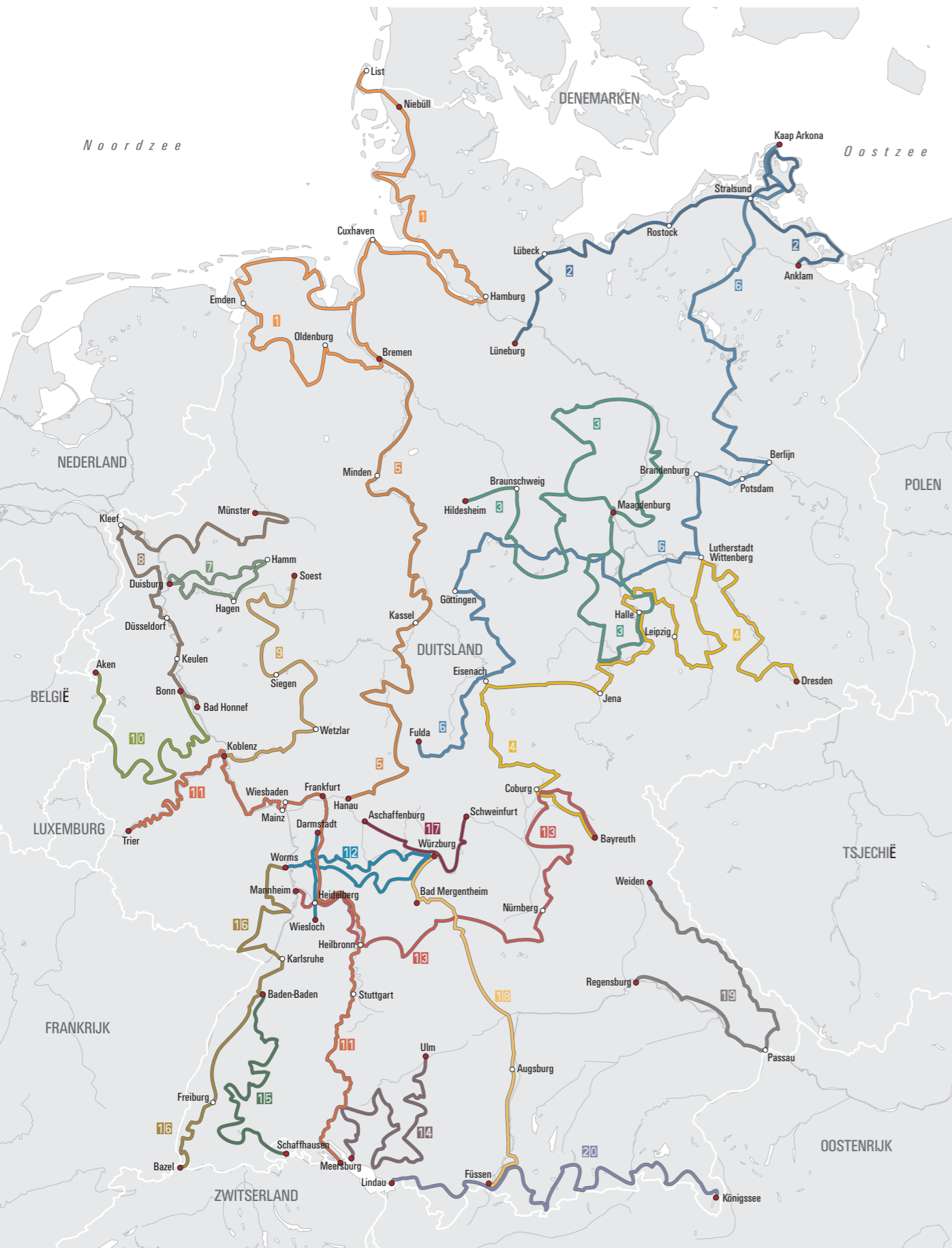
ROUTE 19

Glasstraße en Donaudal 264
Door het glasblazersland van Waldsassen in de Oberpfalz naar Passau in Niederbayern.

ROUTE 20

Deutsche Alpenstraße 278
Over de vakantieroute langs de noordelijke rand van de Alpen van Lindau naar Berchtesgaden.

Register 293
Fotoverantwoording/Colofon 296

LEGENDA VOOR DE ROUTEKAARTEN

De kaart van Duitsland (links) geeft een overzicht van alle in dit boek beschreven routes. In ieder hoofdstuk worden genummerde plaatsen en bezienswaardigheden beschreven. Een kader aan het begin van iedere route met tips over de beste reisperiode en indicaties van de lengte en de duur ervan is handig bij de voorbereiding van je reis. Aanvullende teksten geven suggesties voor omwegen of meer informatie over bepaalde thema's.

De overzichtskaart aan het eind van ieder hoofdstuk geeft met vermelding van de in de tekst gebruikte nummering het verloop van de route aan. Korte teksten rond de kaart maken je attent op leuke uitstapjes. Pictogrammen (zie hieronder) geven de aard en de ligging van belangrijke bezienswaardigheden aan. Bovendien zijn de in de tekst vermelde camperplaatsen langs de route ook op de kaart aangegeven.

BIJZONDERE NATUURLANDSCHAPPEN EN NATUURMONUMENTEN

- berglandschap
- rotslandschap
- kloof/canyon
- grot
- gletsjer
- woestijnlandschap
- rivierlandschap
- waterval/stroomversnelling
- merenlandschap
- nationaal park (fauna)
- nationaal park (flora)
- nationaal park (landschap)
- natuurpark
- biosfeerreservaat
- kustlandschap
- eiland
- strand
- onderwaterreservaat
- dierentuin/safaripark
- fossielvindplaats

BIJZONDERE STEDEN, CULTUURMONUMENTEN EN CULTURELE EVENEMENTEN

- prehistorie
- Griekse oudheid
- Romeinse oudheid
- Etruskische beschaving
- joods cultuurmonument
- islamitisch cultuurmonument
- christelijk cultuurmonument
- christelijk klooster
- prehistorische rotsschilderingen
- cultuurlandschap
- burcht/vesting
- paleis/kasteel
- technisch/industr. monument
- gedenkteken
- spiegel- of radiotelescoop
- historisch stadsbeeld
- imposante skyline
- feesten en festivals
- museum
- theater
- wereldtentoonstelling
- Olympische Spelen
- monument
- grafmonument

- markt/bazaar
- slagveld
- stuwdam
- bezienswaardige vuurtoren
- opvallende brug

SPORT EN VRIJE TIJD

- racecircuit
- skigebied
- zeilen
- duiken
- windsurfen
- minerale bronnen/thermen
- badplaats
- attractiepark
- casino
- paardensport
- surfen
- haven

BEROEMDE ROUTES

- spoortraject

CAMPERPLAATSEN

- camperplaats/camping

Afbeeldingen op de voorgaande bladzijden:

blz. 2/3: de Faller-Klamm-Brücke over de Sylvensteinstausee.

blz. 6/7: de beroemde krijtrots in nationaal park Jasmund op het eiland Rügen.

blz. 8/9: de Rijn bij St. Goarshausen met Burg Katz.

ROUTE 11

LANGS MOEZEL, RIJN EN NECKAR

Deze route begint in Trier en volgt de loop van de Moezel tot deze bij Koblenz uitmondt in de Rijn. Vervolgens voert de reis je stroomopwaarts door het Rijndal langs ontelbare burchten naar Wiesbaden. Na Frankfurt rijd je over de Bergstraße naar Heidelberg, en van daar langs de Neckar naar Tübingen.

In oneindig veel bochten slingert de weg zich bijna 200 kilometer langs de Moezel van Trier naar Koblenz. Het ene fraaie uitzicht op de wijnhellingen langs de rivier volgt na het andere. Bijna in iedere plaats is er wel een mogelijkheid de camper te stallen en een pauze in te lassen in een van de wijndorpen.

Het traject van Koblenz door het Midden-Rijndal naar Wiesbaden verdient bijzondere aandacht, want het voert door UNESCO Werelderfgoed. Een groot aantal burchten en burchtruïnes nodigen op dit ongeveer 100 kilometer lange deel van de route uit tot een stop. Nergens langs de Rijn is het landschap zo romantisch, zo spectaculair en zo schilderachtig als hier.

Op de Bergstraße, van Frankfurt naar Heidelberg, doorkruis je een van de zonnigste gebieden van Duitsland. Dankzij het gunstige klimaat beoefenden de Romeinen hier al de wijnbouw. Erg fraai is dit traject van zo'n 90 kilometer lengte in het voorjaar, als tegen de hellingen van het Odenwald en in de vlakte van het Rijndal te midden van de wijnstokken de amandel- en fruitbomen in bloei staan.

Van Heidelberg is het langs de Neckar zo'n 180 kilometer naar Tübingen. Weliswaar vind je hier minder burchten dan in het Midden-Rijndal, maar wel een hele reeks schilderachtige stadjes en culturele hoogtenpunten zoals het Schiller-Nationalmuseum in Marbach of bijzondere musea als die van Porsche en Mercedes-Benz in Stuttgart.

De grootste meander van de Rijn en de in het zonlicht badende wijngaarden bij de Bopparder Hamm dragen bij aan de aantrekkelijkheid van dit oude, levendige stadje.

'Benevelde' cultuurlandschappen aan Moezel, Rijn en Neckar

Een route door indrukwekkende dalen, langs burchten en met wijngaarden beplante hellingen, door schilderachtige wijndorpjes en pulserende steden.

Alte Kanzlei en de Fruchtkasten, een 16e-eeuws graanpakhuis. Andere bezienswaardigheden zijn de aan het Neue Schloss grenzende Akademiëgarden, het Staatstheater en de Staatsgalerie. Zo'n 10 km ten zuidwesten van het stadscentrum liet hertog Karel Eugenius van Württemberg in 1763-1767 op een verhoging in het landschap het rococoslot Solitude bouwen. Ten noorden van het stadscentrum, niet ver van het park Killesberg met de Killesbergturm, een 42 m hoge uitkijktoren, ligt de door beroemde architecten als Le Corbusier, Mies van der Rohe, Gropius en Scharoun ontworpen Weißenhofsiedlung. In het stadsdeel Bad Cannstadt bevindt zich de Wilhelma, een van de mooiste botanische en dierentuinen in Duitsland.

25 Tübingen

Al sinds 1477 is dit 'Athene aan de Neckar' een universiteitsstad, en nog steeds wordt de sfeer er bepaald door de vele studenten en een bruisend uitgaansleven. De schilderachtige, bijna volledig behouden oude stad met het marktplein in het midden en tal van vakwerkhuisen klimt in terrassen vanaf de Neckaroevers omhoog. Vanaf het in de 16e eeuw gebouwde Schloss Hohentübingen,

dat je bereikt over de uitzichtrijke Burgsteige, heb je een fraai uitzicht op de oude stad met de Hölderlinturm. Hier woonde de dichter Friedrich Hölderlin van 1807 tot 1843. Ook bezienswaardig zijn de nabijgelegen Alte Burse (1478-1482), Tübingens oudste universiteitsgebouw, en het Evangelische Stift (1536). Ook de vanaf 1470 gebouwde Stiftskirche, de Alte Aula en het tot de 15e eeuw teruggaande Rathaus heb je vanaf het slot in beeld. Tot de interessantste musea behoren de Kunsthalle en het Museum der Universität Tübingen (MUT). In het laatste zijn voorwerpen te zien afkomstig uit de UNESCO Werelderfgoedplaats 'Grotten en ijstijdkunst in de Zwabische Jura'. Tübingen heeft ook wel iets van Venetië als je de

plaatselijke 'gondeliers' (Stocherer genaamd) staand ziet roeien in hun op gondels lijkende roeiboten. Vanuit Tübingen keer je via een uitstapje naar de Bodensee terug naar de Rijn, die ten westen van Bregenz de Bodensee instroomt, om het meer bij Stein als Hoogrijn te verlaten.

Wie de fiets bij zich heeft, kan op heel veel plaatsen de omgeving al fietsend verkennen langs tal van korte routes.

NECKARCAMPING

Groene camping met deels zonnige en deels schaduwrijke, met gras begroeide staanplaatsen aan de Neckar. De camping is op ecologisch verantwoorde wijze ingericht en beschikt over alle noodzakelijke campervoorzieningen. Geopend eind maart tot begin november. Het is ongeveer 2 km lopen naar het centrum van Tübingen.

Rappenberghalde 61, 72070 Tübingen
GPS: N48°30'38.8" E9°02'08.6"

Roscheider Hof Dit museum in Konz brengt het dagelijks leven in voorbije tijden tot leven: van de meest diverse werkplaatsen tot oude winkels, een school, een dorpsherberg, een bankfiliaal, een tandartspraktijk en een fotoatelier.

Speyer De op de UNESCO Werelderfgoedlijst opgenomen dom van Speyer, het grootste romaanse bouwwerk in Duitsland, verdient beslist een bezoek, evenals Speyers mooie oude binnenstad.

Burg Hohenzollern Het middeleeuwse stamslot van dit Zwabische gravengeslacht is al van veraf zichtbaar op een beboste bergkegel bij Hechingen. Later resideerden er de Pruisische keurvorsten en koningen en de Duitse keizer. Het huidige complex met zijn schilderachtige torentjes ontstond pas in de 19e eeuw. In de schatkamer zijn kostbaarheden uit de Pruisische kroonjuwelen te zien.

Maria Laach Deze benedictijnenabdij geldt als een van de mooiste romaanse bouwwerken in Duitsland. Na een bouwperiode van ruim honderdtien jaar werd ze rond 1230 voltooid. Een meesterwerk van laatromaanse steenhouwerskunst is 'het Paradijs', een voorhof met zuilengangen en een prachtige leeuwenfontein. Bovendien lokken de Laacher See, kunst en specialiteiten uit de kloosterwinkels.

Fossiliengrube Messel Deze voormalige mijn is een van 's werelds rijkste vindplaatsen van fossielen van zoogdieren. Geowetenschappers deden tot dusverre in deze 47 miljoen jaar geleden ontstane maar vulkaan zo'n veertigduizend vondsten, waaronder behalve dwergpaardjes ook vissen, insecten, reptielen, amfibieën en planten.

Esslingen Deze oude rijksstad aan de Neckar beleefde onder de Hohenstaufen een bloeiperiode dankzij de handel. Het bezichtigen waard zijn de gotische kerk St. Dionys met twee verschillende torens, hooggotisch koor en mooie glas-in-loodvensters, de hooggotische Frauenkirche, het marktplein, het stadhuis en de Pliensaubrücke (1286).

Wijngenot in het zuiden

Een grote verleiding voor de camperchauffeur is deze rit langs twee toeristische routes: de Deutsche en de Badische Weinstraße. Lange pauzes en meerdere overnachtingen zijn hier op zijn plaats om ter plekke naar behoren te kunnen genieten van de heerlijkheden van de wijnstreken van de Pfalz en Baden.

ROUTE 16

DEUTSCHE EN BADISCHE WEINSTRASSE

Deze route is erg geschikt voor reizigers met een camper, want langs de Deutsche Weinstraße biedt vrijwel iedere kleine wijnboer een camperplaats voor een of twee voertuigen aan. Om deze allemaal te vermelden is in het kader van dit boek onmogelijk. We hebben ons daarom alleen op de grotere camperplaatsen geconcentreerd.

De route begint met de oudste en bekendste toeristische route van Duitsland, de Deutsche Weinstraße, en voert over Bockenheim door de Rheinpfalz, een van de grootste wijnbouwgebieden van de Bondsrepubliek. Eindpunt is Wissembourg in de Elzas. De Badische Weinstraße bestaat sinds 1954. Hij werd meerdere keren uitgebreid. Het laatst kwamen de Kraichgau en de Bergstraße erbij. We rijden hem van Baden-Baden over de Ortenau, de Kaiserstuhl, de Breisgau en het Markgräflerland tot aan Lörrach. Bij het eindpunt van de route ligt de stad Basel, op een steenworp afstand van Lörrach.

Omdat Basel geen geschikte camperplaats bezit en men bij het oversteken van de grens (op de snelweg) naar Zwitserland een vignet moet kopen en voor voertuigen van meer dan 3,5 ton een extra heffing moet betalen, is het aan te raden om vanuit Lörrach met de tram naar Basel te rijden. Wie zijn voertuig in Bad Bellingen parkeert, is in 35 min. met de tram in Basel.

Idyllische wijngaarden bij Schelingen in de Kaiserstuhl.